

Τα μυστικά των μικρών παιδιών: μία αναπτυξιακή και ψυχοδυναμική οπτική

Λήδα Αναγνωστάκη, Ph.D.

Ψυχολόγος, Ψυχοθεραπεύτρια παιδιών

Στόχος της έρευνας είναι η διερεύνηση της ικανότητας των μικρών παιδιών να διακρίνουν ανάμεσα σε πληροφορίες που (πρέπει να) είναι «μυστικά» και σε άλλες που δεν είναι. Ενενήντα παιδιά ηλικίας 3,5 έως 6,5 ετών (κατανεμημένα σε τρεις ηλικιακές ομάδες: 3½ έως 4½, 4½ έως 5½ και 5½ έως 6½ ετών) βαθμολόγησαν σε κλίμακα τριών βαθμών πόσο «μυστικές» είναι μία σειρά προσωπικών πληροφοριών που αφορούν μία κούκλα (ίδιας ηλικίας και φύλου με τον κάθε συμμετέχοντα). Η λίστα των πληροφοριών αυτών είχε αντιστοίχως βαθμολογηθεί και από νεαρούς ενήλικες (N=30). Η ανάλυση παραγόντων στο δείγμα των μικρών παιδιών εξήγγε τρεις παράγοντες. Οι πρώτοι δύο αντιστοιχούν στις κατηγορίες μυστικών και μη-μυστικών, όπως καταγράφηκαν και στο δείγμα των ενηλίκων, ενώ ο τρίτος παράγοντας αφορά εκπλήξεις. Η διερεύνηση των αναπτυξιακών διαφορών έδειξε ότι τα παιδιά όλων των ηλικιακών ομάδων βαθμολόγησαν τις εκπλήξεις ως πιο μυστικά από τα μη-μυστικά. Τα μικρότερα παιδιά, ωστόσο, είχαν την τάση να βαθμολογούν τα μη-μυστικά ως μυστικά. Μόνο τα παιδιά στη μεγαλύτερη ηλικιακή ομάδα βαθμολόγησαν τα μυστικά (και όχι μόνο τις εκπλήξεις) ως πιο μυστικά από τις μη-μυστικές πληροφορίες. Τα αποτελέσματα δείχνουν ότι τα μικρά παιδιά είναι σε θέση να διακρίνουν «τι είναι μυστικό», εάν και φαίνεται να επηρεάζονται από λεκτικές νύξεις. Τα αποτελέσματα συζητούνται σε σχέση με τη σημασία της τήρησης μυστικών για τη διαφοροποίηση και εξατομίκευση των παιδιών.

Εισαγωγή

Το μυστικό ορίζεται ως «κάτι που μένει ή είναι κρυφό, δηλαδή κάτι που δεν ανακοινώνεται ή δεν πρέπει να ανακοινωθεί στους άλλους» (Μπαμπινιώτης, 2006, σελ. 1157). Οι μύθοι, για παράδειγμα ο μύθος της Πανδώρας, του Οιδίποδα ή ο μύθος του Φάουστ, αποκαλύπτουν ότι τα μυστικά ανέ-

καθεν είχαν σημαντική θέση στη σκέψη των ανθρώπων: μυστικά που προκαλούν φόβο ή θυμό, διεγείρουν επιθυμίες, επιφέρουν καταστροφές ή απεναντίας προσφέρουν ευτυχία (Bok, 1984, σελ.4). Συγχρόνως οι έρευνες δείχνουν ότι τα μυστικά, μικρά ή μεγάλα, είναι μέρος της καθημερινής εμπειρίας των ενηλίκων, καθώς η μεγάλη πλειοψηφία ερωτώμενων σχετικά δηλώνουν ότι έχουν

τουλάχιστον ένα μυστικό που διαφυλάσσουν από άτομα του περιβάλλοντός τους (Caughlin et al., 2005· Frijns et al., 2005). Πολύ λιγότερα γνωρίζουμε για τη σχέση των παιδιών με τα μυστικά, κυρίως δε των μικρών παιδιών.

Η αξία των μυστικών και η ικανότητα των παιδιών να κρατούν κάτι μυστικό

Στην ψυχαναλυτική αλλά και στη βιβλιογραφία της αναπτυξιακής ψυχολογίας τα μυστικά έχουν μελετηθεί κυρίως ως ένδειξη της εξατομίκευσης και διαφοροποίησης του ατόμου, διαδικασία που περιγράφεται αναλυτικά από τη Mahler (Mahler, Pine & Bergman, 1975), και ως ύπαρξης ορίου ανάμεσα στον εαυτό και τον άλλο (π.χ. Last & Aharoni-Etzioni, 1995· Meares & Orlay, 1988). Όπως αναφέρει ο Margolis (1966), η διαφοροποίηση του ατόμου από τον άλλο συνδέεται άμεσα με τα μυστικά, δηλαδή με τη γνώση του ατόμου ότι έχει σκέψεις και συναισθήματα τα οποία οι άλλοι (οι γονείς κατά τη παιδική ηλικία) δεν γνωρίζουν και στα οποία δεν έχουν πρόσβαση. Πράγματι, σύγχρονες έρευνες έχουν δείξει ότι η ικανότητα να κρατήσει ένα παιδί κάτι μυστικό συνδέεται με την απόδοσή του σε πειράματα «θεωρίας του νου», δηλαδή με την ικανότητά του να αναγνωρίσει ότι οι άλλοι έχουν ξεχωριστό νου και διαφορετική οπτική από το ίδιο (Peskin & Ardino, 2003). Η σημασία των μυστικών ως ένδειξη διαφοροποίησης από τον άλλο έχει αναγνωριστεί και κατά την ψυχοθεραπευτική εργασία. Ο Khan (1974) αναφέρεται στη σημασία που είχε ένα μυστικό που κράτησε μία ασθενής του από τότε που ήταν μικρό κορίτσι, καθώς της έδωσε τη δυνατότητα να δημιουργήσει ένα προσωπικό χώρο στον οποίο μπορούσε να συνεχίσει να υπάρχει. Ο Hoyt (1978)

μάλιστα προτείνει ο ψυχαναλυτής να μην προσπαθεί να «εκμαιεύσει» τα μυστικά των ασθενών, σε περιπτώσεις όπου η αίσθηση της ατομικής ταυτότητας είναι ρευστή.

Τα μυστικά έχουν επίσης συνδεθεί με τη λειτουργία του εγώ να λαμβάνει αποφάσεις και να επιλέγει. Η ικανότητα να έχει κάποιος ένα μυστικό του δίνει το «πλεονέκτημα» να επιλέγει εάν θα το αποκαλύψει ή θα το διαφυλάξει (Last & Aharoni-Etzioni, 1995· Finkenauer, Engels & Meeus, 2002), συνεπώς, όπως γράφει ο Margolis (1966), τα παιδιά μπορούν να επιλέξουν εάν θα συγχωνευτούν έως ένα βαθμό με τους γονείς τους αποκαλύπτοντας το μυστικό, ή θα διατηρήσουν την αυτονομία τους και τη διαφορετικότητά τους κρατώντας το μυστικό.

Τελος, τα μυστικά συμβάλλουν στη δημιουργία στενών σχέσεων. Η σύγχρονη βιβλιογραφία δεν μελετά μόνο τις αρνητικές επιπτώσεις των μυστικών, π.χ. καταθλιπτικά συμπτώματα, άγχος ή και σωματικά συμπτώματα (Bouman, 2003. Larson & Chastain, 1990). Τα «καθημερινά» μυστικά, αυτά που μελετώνται στην παρούσα έρευνα, δηλαδή τα μυστικά που δεν χαρακτηρίζονται «τοξικά» ή «επικίνδυνα» καθώς δεν σχετίζονται με σοβαρά, τραυματικά γεγονότα (Imber-Black, 1998), είναι σημαντικό δείκτης της εξέλιξης και της ποιότητας μίας σχέσης (Last & Aharoni-Etzioni, 1995), καθώς μέσω της αποκάλυψής τους μπορούν να ενισχύσουν την εγγύτητα μιας σχέσης (Gross, 1951· Imber-Black, 1998· Margolis, 1974) ή ακόμα και να δημιουργήσουν μια σχέση (Tannen, 1990).

Το ερώτημα που τίθεται είναι σε ποια ηλικία τα παιδιά έχουν την ικανότητα να έχουν και να κρατούν κάτι μυστικό, ώστε να μπορούν να επωφεληθούν από τα πλεονεκτήματα που αυτή η συνθήκη προσφέρει.

Σήμερα οι περισσότεροι ερευνητές θεωρούν ότι τα παιδιά μπορούν να κρατήσουν μυστικά μετά την ηλικία των πέντε ετών (Pipe & Wilson, 1994· Rotenberg, 1995· Watson & Valtin, 1997· Wilson et al., 2004). Ωστόσο, ορισμένες έρευνες δείχνουν ότι ακόμα και μικρότερα παιδιά έχουν την ικανότητα να κρατούν κάτι μυστικό (Meares & Orlay, 1988). Η Peskin στις μελέτες της (Peskin, 1992· Peskin & Ardino, 2003) κατέγραψε σημαντική πρόοδο στην ικανότητα των παιδιών να κρατήσουν ένα μυστικό ανάμεσα στην ηλικία των τριών και των πέντε ετών. Λίγα παιδιά τριών ετών (29% του δείγματος στην πρώτη και 33% στη δεύτερη έρευνα), τα περισσότερα παιδιά στην ηλικία των τεσσάρων ετών (58% και 67% αντίστοιχα), και σχεδόν όλα τα παιδιά ηλικίας πέντε ετών (88% και 89% αντίστοιχα) μπορούσαν να κρατήσουν μυστική μία πληροφορία που παρουσιάστηκε ως «μυστικό» από τους ερευνητές.

Πρέπει να σημειωθεί, ωστόσο, ότι είναι ελάχιστες οι έρευνες που μελετούν την ικανότητα των παιδιών **να διακρίνουν τα ίδια τι είναι μυστικό**, σημαντικό στοιχείο που αποτελεί αντικείμενο της παρούσας έρευνας. Στην πλειοψηφία των ερευνών σχετικά με τα μυστικά των μικρών παιδιών (π.χ. Bottoms et al., 2002· Pipe & Wilson, 1994· Peskin, 1992· Peskin & Ardino, 2003· Wilson et al., 2004) καταγράφεται η συμπεριφορά των παιδιών απέναντι σε πληροφορίες που χαρακτηρίζονται «μυστικό» από τους ερευνητές. Για παράδειγμα, στην έρευνα της Peskin (Peskin & Ardino, 2003) ζητήθηκε από τα παιδιά να κρατήσουν μυστικό ότι στο ψυγείο υπήρχε μία τούρτα γενεθλίων, ενώ σε άλλη έρευνα (Wilson et al., 2004) ζητήθηκε από τα παιδιά να κρατήσουν μυστικό ότι ο ερευνητής είχε κλέψει ένα

σπρέι για διακόσμηση από την Disneyland. Κύριος στόχος της παρούσας έρευνας είναι να διερευνήσει την ικανότητα των μικρών παιδιών (3½ έως 6½ ετών) να διακρίνουν τα ίδια ποιες πληροφορίες (πρέπει να) είναι «μυστικές» και ποιες δεν είναι.

Το περιεχόμενο των μυστικών

Είναι σαφές ότι στην παρούσα έρευνα (όπως και σε όλες τις πειραματικές έρευνες) μελετήθηκαν «συνειδητά» μυστικά, δηλ. πληροφορίες, σκέψεις, συναισθήματα που συνειδητά κατέχουν και αποκρύπτουν τα παιδιά. Τα «ασυνειδητά» μυστικά, δηλ. πληροφορίες, σκέψεις και συναισθήματα που ο νευρωτικός αποκρύπτει όχι μόνο από τους άλλους, αλλά και από τον εαυτό του και απωθούνται στο ασυνείδητο, δεν θα μπορούσαν να είναι αντικείμενο παρόμοιας έρευνας, παρά μόνο διερεύνησης και διεργασίας κατά τη θεραπευτική διαδικασία (Hoyt, 1978· Margolis, 1966), αν και σύμφωνα με το Margolis (1974) υπάρχει σαφής σύνδεση ανάμεσα στα συνειδητά και τα ασυνειδητά μυστικά.

Υπάρχουν πολύ λίγες πληροφορίες για τα «καθημερινά» συνειδητά μυστικά των μικρών παιδιών. Οι Meares και Orlay (1988) κατέγραψαν ορισμένα (14) παραδείγματα μυστικών από παιδιά ηλικίας τεσσάρων έως πέντε ετών. Σε ανοικτές συνεντεύξεις 40 παιδιών, οι ερευνητές ρωτούσαν τα παιδιά εάν ξέρουν κάποιο μυστικό. Έξι από τα παραδείγματα αφορούσαν εκπλήξεις γενεθλίων και δώρα, δύο παραδείγματα σχετιζόνταν με κάτι «ντροπιαστικό» (π.χ. ότι ένα παιδί δεν ξέρει κολύμπι), τρία παραδείγματα σχετιζόνταν με τη σεξουαλικότητα και τρία παραδείγματα αφορούσαν πράγματα που έχει κανείς (π.χ. σοκολάτες) και, σύμφωνα με τους ερευνητές, συνέβαλαν στη δη-

Πίνακας 1. Περιγραφή των κατηγοριών των μυστικών

	Ενήλικη ζωή	Εφηβεία	Λανθάνουσα
Παραβίαση κανόνων	<ul style="list-style-type: none"> • Παραπτώματα • Παραβίαση κανόνων 	<ul style="list-style-type: none"> • Επικίνδυνες και ανεύθυνες συμπεριφορές 	<ul style="list-style-type: none"> • Ηθικό λάθος • Ένοχο μυστικό • «Επικίνδυνο μυστικό»
Σχέσεις με το άλλο φύλο/Σεξουαλικότητα	<ul style="list-style-type: none"> • Σεξουαλικές πρακτικές 	<ul style="list-style-type: none"> • Σχέσεις με το άλλο φύλο 	<ul style="list-style-type: none"> • Ενδιαφέρον για το άλλο φύλο
Ανασφάλειες και αποτυχίες	<ul style="list-style-type: none"> • Θλίψη και αποτυχίες • «Βασικά» μυστικά 	<ul style="list-style-type: none"> • Αποτυχίες και αρνητικές εμπειρίες • Δραστηριότητες με συνομηλίκους 	<ul style="list-style-type: none"> • «Ντροπιαστικό» μυστικό • Προβλήματα με τους άλλους/οικογένεια • Κατοχή πραγμάτων
Αθώα μυστικά	<ul style="list-style-type: none"> • «Γλυκά» μυστικά 		<ul style="list-style-type: none"> • Εκπλήξεις γενεθλίων και δώρα
Πηγές	<ul style="list-style-type: none"> • Wegner & Lane (1995) • Vangelisti (1994) • Imber-Black (1998) 	<ul style="list-style-type: none"> • Guerrero & Affifi (1995) • Smetana, Metzger, Gettman & Campione-Barr (2006) 	<ul style="list-style-type: none"> • Last & Aharoni-Etzioni (1995) • Watson & Valtin (1997)

μιουργία συμμαχιών με άλλα παιδιά. Ελλείψει πιο συστηματικών πληροφοριών δεν γνωρίζουμε κατά πόσο το περιεχόμενο των «καθημερινών» μυστικών των μικρών είναι παρόμοιο με το περιεχόμενο των «καθημερινών» μυστικών μεγαλύτερων ηλικιακά ατόμων ή ως προς τι διαφέρει.

Οι ερευνητές των μυστικών σε μεγαλύτερες ηλικιακές ομάδες έχουν κατηγοριοποιήσει τα μυστικά σε διάφορες κατηγορίες. Αυτές οι κατηγοριοποιήσεις συνοψίζονται και παρατίθενται στον Πίνακα 1. Υποστηρίζεται ότι, μολονότι οι θεωρητικές τοποθετήσεις των ερευνητών και η μεθοδολογία που χρησιμοποιήθηκε σε κάθε περίπτωση διαφέρει, υπάρχει μεγάλη συνάφεια στις κατηγορίες των μυστικών στις οποίες οι ερευνητές έχουν κατατάξει τα μυστικά των ενηλίκων, των εφήβων και των παιδιών

στη λανθάνουσα περίοδο. Είναι ενδιαφέρον ότι τα λίγα παραδείγματα μυστικών των μικρών παιδιών που αναφέρουν οι Meares και Orlay (1988) φαίνεται να εντάσσονται στις κατηγορίες μυστικών που περιγράφονται στον Πίνακα 1.

Μία απευθείας προσέγγιση της κατηγοριοποίησης των μυστικών είναι αυτή που ακολούθησαν οι Wegner και Lane (1995), οι οποίοι παρουσίασαν σε 237 φοιτητές ένα κατάλογο με 50 παραδείγματα από σκέψεις ή γεγονότα που πιθανώς θα κρατούσε κάποιος μυστικά. Τα παραδείγματα αυτά σχετίζονταν με τις εξής τέσσερις θεματικές: παραπτώματα (πράξεις βίας και σεξουαλικές πρακτικές που είναι ταμπού), ανησυχίες, θλίψη/αποτυχίες και, τέλος, αμαρτίες. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα, τα παραπτώματα και η θλίψη/αποτυχίες είναι οι

δύο κύριες θεματικές που οι ενήλικες κρατούν μυστικές από τους άλλους. Σε παρόμοια συμπεράσματα κατέληξε η Vangelisti (1994) μελετώντας οικογενειακά μυστικά. Αναφέρει τρεις κατηγορίες μυστικών: τα θέματα ταμπού, την παραβίαση κανόνων και τα συμβατικά μυστικά. Φαίνεται ότι οι κατηγορίες των μυστικών κατά τη Vangelisti (1994) συνδέονται με τις κατηγορίες των μυστικών που έχουν ερευνήσει οι Wegner και Lane: η παραβίαση των ταμπού συνδέεται με την κατηγορία των παραπτωμάτων, ενώ τα συμβατικά μυστικά συνδέονται με την κατηγορία των θεμάτων που σχετίζονται με τη θλίψη και την αποτυχία. Η Imber-Black (1998) κατέταξε τα μυστικά των ενήλικων κυρίως σε σχέση με τις επιπτώσεις που αυτά έχουν. Κατέγραψε τέσσερις κατηγορίες μυστικών: 1) τα «γλυκά» μυστικά (μυστικά που δημιουργούνται με στόχο την ευχαρίστηση, π.χ. οι εκπλήξεις), 2) τα «βασικά» μυστικά (μυστικά που σχετίζονται με τις ανασφάλειες κάποιου), 3) τα «τοξικά» μυστικά (μυστικά που έχουν αρνητικές επιπτώσεις στις σχέσεις, όπως π.χ. η μοιχεία) και 4) τα «επικίνδυνα» μυστικά (μυστικά που θέτουν σε άμεσο κίνδυνο όποιον εμπλέκεται σε αυτά, π.χ. περιπτώσεις σωματικής ή σεξουαλικής κακοποίησης). Αναφορικά με την κατηγοριοποίηση των μυστικών σε σχέση με τη θεματική από την οποία προέρχονται, μπορεί να υποστηριχθεί ότι τα παραπτώματα (Wegner & Lane, 1995) ενδέχεται να εμπιπτουν στην κατηγορία των «τοξικών» ή «επικίνδυνων» μυστικών ανάλογα με τις επιπτώσεις τους, ενώ τα μυστικά που σχετίζονται με θλίψη και αποτυχία είναι «βασικά μυστικά».

Υπάρχουν σημαντικές ομοιότητες ανάμεσα στα μυστικά που αναφέρουν οι ενήλικες και στα θέματα που οι έφηβοι αποφεύ-

γουν να συζητήσουν με τους γονείς τους, όπως καταγράφονται στην έρευνα των Guertero και Afifi (1995). Οι ερευνητές διευκρινίζουν ότι τα μυστικά μπορούν να θεωρηθούν «υποκατηγορία» των θεμάτων που αποφεύγουν οι έφηβοι να συζητήσουν με τους γονείς τους, καθώς στην περίπτωση των μυστικών υπάρχει ενεργητική προσπάθεια να αποκρυσταλλωθούν, ενώ υπάρχουν θέματα των οποίων αποφεύγεται η συζήτηση, που μπορεί να είναι γνωστά στους γονείς, οι έφηβοι όμως αποφεύγουν να τα συζητήσουν. Η έρευνα έδειξε ότι τα θέματα που οι έφηβοι αποφεύγουν να συζητήσουν με τους γονείς τους είναι οι επικίνδυνες και ανεύθυνες συμπεριφορές, οι αποτυχίες και οι αρνητικές τους εμπειρίες, οι σχέσεις τους με το άλλο φύλο, ενώ σε μικρότερο ποσοστό απέφευγαν να μιλήσουν για τις δραστηριότητες με τους φίλους τους και τα συναισθήματα που είχαν για τους φίλους και τους γονείς. Παρόμοια ήταν και τα αποτελέσματα άλλης πρόσφατης έρευνας σχετικά με την τήρηση μυστικών στη σχέση γονέων-εφήβων (Smetana et al., 2006), σύμφωνα με τα οποία οι έφηβοι κρατούσαν μυστικά κατά κύριο λόγο τα θέματα που σχετίζονταν με τις δραστηριότητες με συνομηλίκους που δεν ενέκριναν οι γονείς, ζητήματα σχέσεων με το άλλο φύλο και δευτερευόντως τις αποτυχίες τους στο σχολείο.

Το περιεχόμενο των μυστικών κατά τη λανθάνουσα αναπτυξιακή περίοδο εξετάστηκε από τους Last και Aharoni-Etzioni (1995), που ζήτησαν από 180 παιδιά να γράψουν μία έκθεση με θέμα: «Αυτό είναι το μυστικό μου». Προέκυψαν οι εξής έξι θεματικές μυστικών από την κωδικοποίηση των εκθέσεων των παιδιών: 1) ενδιαφέρον για το άλλο φύλο, 2) ηθικό παράπτωμα, 3) κατοχή πραγμάτων, 4) οικογενειακά θέμα-

τα, 5) προβλήματα με τους άλλους και 6) άλλα. Τέλος, οι Watson και Valtin (1997) μελέτησαν τα μυστικά των παιδιών στη λανθάνουσα περίοδο χρησιμοποιώντας ως παραδείγματα μυστικά από τις εξής θεματικές: 1) ένοχο μυστικό: ένα παιδί έκλεψε χρήματα από την τσάντα της μητέρας του, 2) επικίνδυνο μυστικό: ένα παιδί έβαλε φωτιά σε ένα άδειο γκαράζ, 3) αθώο μυστικό: ένα παιδί έφτιαξε ένα δώρο-έκπληξη για τη μητέρα του και 4) «ντροπιαστικό» μυστικό: ένα παιδί κατουρήθηκε στο σχολείο. Είναι ενδιαφέρον ότι αυτές οι κατηγορίες μυστικών που μελετήθηκαν στη λανθάνουσα περίοδο φαίνεται πως αντιστοιχούν στις κατηγορίες μυστικών που έχουν μελετηθεί στους ενήλικες (Imber-Black, 1998· Vangelisti, 1994· Wegner & Lane, 1995).

Στόχος της έρευνας /Ερευνητικές υποθέσεις

Έρευνες έχουν δείξει ότι τα παιδιά της λανθάνουσας περιόδου, όπως οι έφηβοι και οι ενήλικες έχουν την ικανότητα να κρατούν συγκεκριμένες πληροφορίες μυστικές από τους άλλους. Υποστηρίζεται δε ότι αυτή η ικανότητα έχει σημαντικά οφέλη για τη συναισθηματική και κοινωνική ανάπτυξη των ατόμων. Δεν υπάρχουν πολλά στοιχεία για την ικανότητα των μικρών παιδιών για «μυστικότητα». Οι λιγοστές έρευνες που έχουν γίνει (π.χ. Peskin & Ardino, 2003) καταδεικνύουν την ικανότητα των μικρών παιδιών να κρατήσουν κάποια πληροφορία μυστική, δεν δίνουν όμως ικανά στοιχεία για το περιεχόμενο των μυστικών των μικρών παιδιών και κυρίως για την ικανότητά τους να διακρίνουν τα ίδια ποια είναι πράγματι «μυστικά» και ποια όχι.

Στόχος της παρούσας έρευνας είναι, πρώτον, να διερευνήσει εάν τα μικρά παιδιά έχουν την ικανότητα να διακρίνουν συ-

στηματικά ανάμεσα σε πληροφορίες που δυνητικά είναι μυστικά και σε αυτές που δεν είναι, και, δεύτερον, να εξετάσει εάν αυτή η διάκριση που κάνουν τα μικρά παιδιά συμπίπτει ή διαφέρει με τη διάκριση που κάνουν τα άτομα σε επόμενα αναπτυξιακά στάδια, διερευνώντας με αυτό τον τρόπο το περιεχόμενο των μυστικών των μικρών παιδιών. Εξετάστηκαν οι ακόλουθες ερευνητικές υποθέσεις: Y1) τα μικρά παιδιά (ηλικίας 3½ έως 6½ ετών) μπορούν να διακρίνουν ανάμεσα σε μυστικά και μη-μυστικά, Y2) η κατηγοριοποίηση των μικρών παιδιών ανάμεσα σε μυστικά και μη-μυστικά είναι αντίστοιχη με αυτή των ατόμων μεγαλύτερης ηλικίας, και Y3) η ικανότητα των παιδιών να διακρίνουν ανάμεσα σε μυστικά και μη μυστικά εξελίσσεται με την ηλικία, επομένως, υπάρχουν αναπτυξιακές διαφορές στην ικανότητα των μικρών παιδιών να διακρίνουν τα μυστικά από τα μη-μυστικά.

Μέθοδος

Εργαλεία

Προκειμένου να εξεταστεί το περιεχόμενο των μυστικών των μικρών παιδιών δημιουργήθηκε ένας κατάλογος με τις σκέψεις, τα συναισθήματα και τα γεγονότα που θα μπορούσαν να θεωρηθούν «μυστικά» από τα μικρά παιδιά. Αυτός ο κατάλογος (Παράρτημα 1) περιλαμβάνει παραδείγματα που σχετίζονται με τις εμπειρίες των μικρών παιδιών και υπάγονται στις κατηγορίες στις οποίες οι μελετητές των μυστικών σε επόμενα αναπτυξιακά στάδια θεωρούν ότι κατηγοριοποιούνται τα «καθημερινά» μυστικά (Van Manen & Levering, 1996). Στον κατάλογο δεν προστέθηκαν παραδείγματα «τοξικών» ή «επικίνδυνων» (Imber-Black,

1998) μυστικών λόγω ηθικού κωλυμάτος, αλλά και επειδή το ενδιαφέρον μας εστιάζόταν στα «καθημερινά» μυστικά, που σύμφωνα με τη βιβλιογραφία, έχουν θετικές επιπτώσεις στην ανάπτυξη των παιδιών.

Στη συνέντευξη με τα μικρά παιδιά χρησιμοποιήθηκε μία μικρή κούκλα που ονομάστηκε «Ζινκ», προκειμένου τα παιδιά να μην αισθανθούν ότι εκτίθενται προσωπικά στοιχεία που θα ήθελαν να αποκρύψουν. Επομένως, τα παραδείγματα που περιλαμβάνονται στον κατάλογο των μυστικών είναι στο τρίτο πρόσωπο, καθώς αναφέρονται στο/στη Ζινκ.

Προκειμένου να εξεταστεί εάν τα μικρά παιδιά έχουν την ικανότητα να διαχωρίσουν μυστικά από μη-μυστικά, δημιουργήθηκε επίσης ένας κατάλογος από παραδείγματα που θεωρούνται μη-μυστικά. Ο κατάλογος των μη-μυστικών (Παράρτημα 2) δημιουργήθηκε με βάση τα παραδείγματα που χρησιμοποιήθηκαν στην έρευνα των Rotenberg και Sliz (1988) και Rotenberg (1996) σχετικά με τη λεκτική αλληλεπίδραση μικρών παιδιών. Αυτά τα παραδείγματα προκύπτουν από τις εξής θεματικές: 1) περιγραφή περιβάλλοντος, 2) περιγραφή ανθρώπων και δραστηριοτήτων, 3) προσωπικές προτιμήσεις, 4) θετικά προσωπικά στοιχεία και 5) αρνητικά προσωπικά στοιχεία. Σύμφωνα με τους ερευνητές, αυτές οι θεματικές αντιπροσωπεύουν πληροφορίες που διαφέρουν ως προς το πόσο «προσωπικές» είναι: οι δύο πρώτες θεματικές αντιπροσωπεύουν πληροφορίες που δεν είναι προσωπικές, ενώ οι άλλες τρεις σκιαγραφούν προσωπικές πληροφορίες. Όμως, καμία από τις πέντε θεματικές δεν θεωρείται ότι περιλαμβάνει «μυστικές» πληροφορίες. Τα παραδείγματα που περιλαμβάνονται στον κατάλογο των μη-μυστικών είναι στο τρίτο πρόσωπο, καθώς αναφέρονται στο/στη Ζινκ.

Προκειμένου να εξεταστεί η εγκυρότητα του εργαλείου της έρευνας, ο κατάλογος των μυστικών και μη-μυστικών χορηγήθηκε σε νεαρούς ενήλικες, καθώς οι ενήλικες έχουν την ικανότητα να διακρίνουν μεταξύ μυστικών και μη-μυστικών (Wegner & Lane, 1995). Αναμενόταν ότι οι ενήλικες θα κατηγοριοποιούσαν συστηματικά ορισμένα από τα παραδείγματα του καταλόγου ως μυστικά, ενώ άλλα ως μη-μυστικά και αυτή η κατηγοριοποίηση θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί ως μέτρο σύγκρισης για την κατηγοριοποίηση των μυστικών και μη-μυστικών που θα έκαναν τα μικρά παιδιά.

Έρευνα με ενήλικες

Δείγμα

Στην έρευνα με ενήλικες συμμετείχαν 30 νεαροί/ες ενήλικες (15 άνδρες και 15 γυναίκες), με μέσο όρο ηλικίας τα 24.5 έτη (εύρος 18-32, Μ.Ο. ηλικίας για τις γυναίκες 24.4 έτη, για τους άνδρες 24.6 έτη). Οι συμμετέχοντες/ουσες ήταν προπτυχιακοί/ές και μεταπτυχιακοί/ές φοιτητές/τριες. Είκοσι τρεις από τους/τις συμμετέχοντες/ουσες ήταν ευρωπαϊκής καταγωγής και επτά ασιατικής.

Υλικά

Κατά τη χορήγηση των συνεντεύξεων χρησιμοποιήθηκαν δύο κούκλες, μία ανδρική και μία γυναικεία.

Διαδικασία

Ο κατάλογος των μυστικών και μη-μυστικών που χρησιμοποιήθηκε στη συνέντευξη με τους/τις ενήλικες έπρεπε να περιέχει παραδείγματα που να σχετίζονται με τις εμπειρίες τους. Επομένως, όπου κρίθηκε απαραίτητο, έγιναν ορισμένες μικρές αλλαγές. Παραδείγματος χάριν, το παράδειγμα «Το σπίτι του/της Ζινκ είναι κοντά στο σχολείο του/της», τροποποιήθηκε ως εξής: «Το σπίτι του/της Ζινκ

Πίνακας 2. Τα παραδείγματα που κατηγοριοποιήθηκαν ομοφώνως από τους ενήλικες ως μυστικά ή μη-μυστικά

Παράδειγμα	Μυστικό		Μη-μυστικό	
	N	%	N	%
1. Πάρτυ έκπληξη	30	100,0	0	0
6. Πήρε κάτι που δεν ήταν δικό του/της	30	100,0	0	0
14. Κάνει επικίνδυνα πράγματα	30	100,0	0	0
21. Σπίτι κοντά στη δουλειά	0	0	30	100,0
22. Γκαράζ στη δουλειά	0	0	30	100,0
23. Το δωμάτιο του/της έχει παράθυρο	0	0	30	100,0
24. Μεγάλο δέντρο έξω από τη δουλειά	0	0	30	100,0
25. Πίνει γάλα	0	0	30	100,0
26. Ξάδερφος/η έχει κοντά μαλλιά	0	0	30	100,0
28. Διάβασε μία αναφορά	0	0	30	100,0
30. Δεν του/της αρέσει το κίτρινο χρώμα	0	0	30	100,0
31. Δεν του/της αρέσει το μπρόκολο	0	0	30	100,0

είναι κοντά στη δουλειά του/της».

Έγιναν ατομικές συνεντεύξεις. Η ερευνήτρια αρχικά ενημέρωνε τους συμμετέχοντες/ουσες ότι κάνει αυτή την έρευνα και με παιδιά. Μετά ρωτούσε το/τη συμμετέχοντα/ουσα εάν ήξερε τι είναι μυστικό. Για να εξασφαλισθεί η συγκρισιμότητα ανάμεσα στους συμμετέχοντες/ουσες, ακόμα και εάν έδιναν ένα σωστό ορισμό, η ερευνήτρια τους έλεγε τον κάτωθι ορισμό: «Μυστικό είναι κάτι που δεν θέλεις να το μάθουν άλλοι άνθρωποι». Αυτός ο ορισμός βασίζεται σε ορισμούς που έχουν χρησιμοποιηθεί σε προγενέστερες έρευνες για τα μυστικά στην παιδική ηλικία (Rotenberg, 1986· Watson & Valtin, 1997). Κατόπιν η ερευνήτρια παρουσίαζε την κούκλα Ζινκ στο/στη συμμετέχοντα/ουσα (ιδίου φύλου με το/τη συμμετέχοντα/ουσα): «Αυτός/ή είναι ο/η Ζινκ. Είναι νεαρός/η ενήλικας, όπως και εσύ. Νομίζω ότι μπορεί να έχει κάποια μυστικά, όμως δεν μπορεί να μιλήσει γιατί είναι κούκλα. Ίσως

μπορείς να με βοηθήσεις. Θα σου πω μερικά πράγματα για το/τη Ζινκ και θέλω να μου πεις ποια από αυτά είναι τα μυστικά του/της. Μερικά μπορεί να είναι μεγάλα μυστικά και άλλα μπορεί να είναι μικρά μυστικά. Ή μπορεί κανένα από αυτά να μην είναι μυστικό». Στη συνέχεια η ερευνήτρια έλεγε στον συμμετέχοντα/ουσα ένα-ένα, σε τυχαία σειρά, τα παραδείγματα από τον κατάλογο των μυστικών και μη-μυστικών. Αφού το διάβαζε ρωτούσε: «Αυτό είναι μυστικό;» Εάν ο/η συμμετέχων/ουσα απαντούσε θετικά, η ερευνήτρια ρωτούσε εάν είναι μικρό ή μεγάλο μυστικό.

Έρευνα με ενήλικες: αποτελέσματα και συμπεράσματα

Τα αποτελέσματα δείχνουν ότι οι συμμετέχοντες ενήλικες συστηματικά διέκριναν ανάμεσα σε μυστικά και μη-μυστικά. Σε 12 περιπτώσεις υπήρχε ομοφωνία. Αυτά τα αποτελέσματα παρουσιάζονται στον Πίνακα 2.

Πίνακας 3. Τα παραδείγματα που κατηγοριοποιήθηκαν σχεδόν ομοφώνως από τους ενήλικες ως μυστικά ή μη-μυστικά

Παράδειγμα	Μυστικό		Μη-μυστικό	
	N	%	N	%
11. Δεν λέει την αλήθεια	29	96,7	1	3,3
2. Δώρο έκπληξη	27	90,0	3	10,0
15. Του/της αρέσει ένα αγόρι/κορίτσι	27	90,0	3	10,0
18. Κατουρήθηκε	27	90,0	3	10,0
7. Θα χάσει τους φίλους του/της	22	73,3	8	26,7
9. Ζηλεύει τον αδερφό του/της	22	73,3	8	26,7
27. Περισσότεροι πιο ψηλοί	1	3,3	29	96,7
29. Του/της αρέσει η TV	1	3,3	29	96,7
35. Είναι πολύ καλός/η	1	3,3	29	96,7
36. Ζωγραφίζει καλά	1	3,3	29	96,7
32. Του/της αρέσουν οι γάτες	2	6,7	28	93,3
34. Καλύτερα από όλους στη δουλειά	3	10,0	27	90,0
33. Είναι έξυπνος/η	4	13,3	26	86,7
37. Είπαν κάτι κακό και στεναχωρήθηκε	7	23,3	23	76,7
40. Θυμώνουν μαζί του/της	8	26,7	22	73,3

Σχεδόν ομοφώνως κατηγοριοποιήθηκαν από τους ενήλικους άλλα 15 παραδείγματα (βρέθηκαν στατιστικά σημαντικές διαφορές στο επίπεδο στατιστικής σημαντικότητας 0,01). Τα παραδείγματα παρουσιάζονται στον Πίνακα 3.

Τα υπόλοιπα 13 από το σύνολο των 40 παραδειγμάτων που παρουσιάστηκαν στους/τις ενήλικους/ες συμμετέχοντες/ουσες δεν κατηγοριοποιήθηκαν συστηματικά ως μυστικά ή μη μυστικά.

Εν κατακλείδι, οι ενήλικοι διεχώρισαν σαφώς ποια παραδείγματα είναι μυστικά (στην περίπτωση τριών παραδειγμάτων η «απόφαση» ότι ήταν μυστικά ήταν ομόφωνη) από αυτά που δεν είναι μυστικά. Όλα τα παραδείγματα που σχετιζόνταν με την περιγραφή περιβάλλοντος, την περιγραφή ανθρώπων ή δραστηριοτήτων, προσωπικές

προτιμήσεις και θετικά προσωπικά στοιχεία (Rotenberg & Sliz, 1988· Rotenberg, 1996) κατηγοριοποιήθηκαν ως μη-μυστικά. Στις περισσότερες από αυτές τις περιπτώσεις η «απόφαση» ήταν ομόφωνη.

Έρευνα με μικρά παιδιά

Μέθοδος

Εξετάστηκε η υπόθεση ότι τα μικρά παιδιά (3½ έως 6½ ετών) μπορούν να διαφοροποιήσουν τα μυστικά από τα μη-μυστικά, διερευνώντας με αυτό τον τρόπο και το περιεχόμενο αυτών που τα μικρά παιδιά θεωρούν μυστικά. Επιπλέον εξετάστηκαν οι ηλικιακές διαφορές στην ικανότητα των παιδιών να διαφοροποιήσουν τα μυστικά από τα μη-μυστικά.

Δείγμα

Στην έρευνα συμμετείχαν 93 παιδιά (47

αγόρια και 46 κορίτσια) χωρισμένα σε τρεις ομάδες: 1) παιδιά ηλικίας 3½-4½ ετών (30 παιδιά, 15 αγόρια και 15 κορίτσια, Μ.Ο. ηλικίας = 48½ μήνες, εύρος 43-53 μήνες), 2) παιδιά ηλικίας 4½-5½ ετών (30 παιδιά, 15 αγόρια και 15 κορίτσια, Μ.Ο. ηλικίας = 60 μήνες, εύρος 54-65 μήνες) και 3) παιδιά ηλικίας 5½-6½ ετών (33 παιδιά, 17 αγόρια και 16 κορίτσια, Μ.Ο. ηλικίας = 72 μήνες, εύρος 68-78 μήνες). Τα παιδιά φοιτούσαν σε Νηπιαγωγείο ή Δημοτικό σχολείο σ' ένα σχολικό συγκρότημα της ευρύτερης περιοχής του Λονδίνου στο Ηνωμένο Βασίλειο. Σύμφωνα με την έκθεση της Επιθεώρησης για το συγκεκριμένο σχολικό συγκρότημα, η πλειοψηφία των παιδιών που φοιτούν εκεί προέρχεται από οικογένειες μεσαίας ή υψηλής κοινωνικής τάξης. Τα περισσότερα παιδιά που συμμετείχαν στην έρευνα ήταν ευρωπαϊκής καταγωγής, έξι ήταν ασιατικής, ενώ ένα ήταν αφρικανικής καταγωγής. Οι γονείς των παιδιών είχαν δώσει έγγραφη συγκατάθεση για τη συμμετοχή του παιδιού τους στην έρευνα.

Υλικά

Οι δύο κούκλες που χρησιμοποιήθηκαν στην έρευνα με τους ενήλικες χρησιμοποιήθηκαν και στην έρευνα με τα μικρά παιδιά.

Διαδικασία

Η διαδικασία που ακολουθήθηκε στην έρευνα με τα παιδιά ήταν ίδια με αυτή που ακολουθήθηκε στην έρευνα με τους ενήλικες. Με βάση, όμως, τα αποτελέσματα της έρευνας με τους ενήλικες, έγινε μία αλλαγή στον κατάλογο των μυστικών και μη-μυστικών που παρουσιάστηκε στα παιδιά. Αναμενόταν ότι η διαδικασία της διάκρισης των μυστικών από τα μη-μυστικά, αν και απλή για τους ενήλικες, θα ήταν πιο δύ-

σκολη για τα μικρά παιδιά. Επομένως, προκειμένου να γίνει πιο απλή η διαδικασία αυτή για τα παιδιά, αλλά και πιο σύντομη, ώστε να μπορούν και τα μικρότερα παιδιά (ηλικίας 3½ ετών) να διατηρήσουν την προσοχή τους σε όλη τη διάρκεια της συνέντευξης, αποφασίστηκε να χρησιμοποιηθούν μόνο τα παραδείγματα όπου οι ενήλικες είχαν σε μεγάλο ποσοστό ($\geq 90\%$) συμφωνήσει ότι πρόκειται είτε για μυστικό, είτε για μη-μυστικό. Είκοσι δύο παραδείγματα συμπεριλήφθησαν στον κατάλογο που παρουσιάστηκε στα παιδιά, επτά από τα οποία ήταν μυστικά και 15 μη-μυστικά. Τα επιλεγμένα παραδείγματα είναι σημειωμένα με αστερίσκο στο Παράρτημα 1 και 2. Προκειμένου να γίνουν οι απαιτούμενες συγκρίσεις πιο εύκολα, τα παραδείγματα παρουσιάζονται με την αρίθμηση που είχαν στην έρευνα με τους ενήλικες.

Έρευνα με μικρά παιδιά: αποτελέσματα

Για την ανάλυση της δομής των απαντήσεων των μικρών παιδιών όσον αφορά στο διαχωρισμό ανάμεσα σε μυστικά και μη-μυστικά πραγματοποιήθηκε διερευνητική παραγοντική ανάλυση με τη μέθοδο της εξαγωγής κύριων αξόνων (principal axis factoring) με ορθογώνια (varimax) περιστροφή. Η ανάλυση παραγόντων αφορούσε στις τρεις απαντήσεις των παιδιών (μη-μυστικό, μικρό μυστικό, μεγάλο μυστικό). Η ανάλυση παραγόντων αποκάλυψε μία σαφή λύση τριών παραγόντων με ιδιοτιμή > 1 που ερμήνευαν το 59,4% της συνολικής διακύμανσης. Με κατώτερο όριο το 0,45 για τη συμμετοχή μίας μεταβλητής στην ερμηνεία ενός παράγοντα, όλες οι μεταβλητές φόρτισαν σε έναν παράγοντα. Οι συντελεστές αξιοπιστίας για τους τρεις παράγοντες ήταν υψηλοί ($\alpha = 0,94$ για τον πρώτο παράγοντα, 0,85 για το

Πίνακας 4. Φορτίσεις παραγόντων των παραδειγμάτων που χρησιμοποιήθηκαν στην έρευνα με μικρά παιδιά

Μεταβλητές	Παράγοντες		
	Μη μυστικά	Μυστικά	Εκπληξείς
28. Ο/Η Ζινκ διάβασε βιβλίο στο σχολείο.	0,80		
22. Υπάρχει αυλή στο σχολείο του/της Ζινκ.	0,78		
36. Ο/Η Ζινκ ζωγραφίζει πολύ καλά.	0,71		
29. Στο/στη Ζινκ αρέσει να βλέπει τηλεόραση.	0,69		
24. Υπάρχει ένα μεγάλο δέντρο έξω από το σχολείο του/της Ζινκ.	0,69		
23. Το δωμάτιο του/της Ζινκ έχει ένα παράθυρο.	0,69		
25. Ο/Η Ζινκ πίνει γάλα κάθε πρωί.	0,67		
32. Στο/στη Ζινκ αρέσουν οι γάτες.	0,67		
26. Ο ξάδερφος του/της Ζινκ έχει κοντά μαλλιά.	0,66		
34. Ο/Η Ζινκ μπορεί να τρέξει πιο γρήγορα από τα περισσότερα παιδιά στην τάξη του.	0,61		
21. Το σπίτι του/της Ζινκ είναι κοντά στο σχολείο.	0,59		
35. Οι άλλοι μερικές φορές λένε ότι ο/η Ζινκ είναι πολύ καλός/ή.	0,58		
27. Οι περισσότεροι άνθρωποι είναι πιο ψηλοί από το/τη Ζινκ.	0,58		
18. Ο/Η Ζινκ κατουρήθηκε μια φορά.		0,74	
31. Στο/στη Ζινκ δεν αρέσει το μπρόκολο.		0,69	
6. Ο/Η Ζινκ πήρε κάτι που δεν ήταν δικό του/της.		0,69	
14. Ο/Η Ζινκ κάνει μερικές φορές επικίνδυνα πράγματα		0,59	
11. Ο/Η Ζινκ δεν λέει πάντα την αλήθεια.		0,59	
30. Στο/στη Ζινκ δεν αρέσει το κίτρινο χρώμα.		0,49	
15. Στο/στη Ζινκ αρέσει ένα κορίτσι/αγόρι από την τάξη του/της.		0,48	
2. Οι γονείς του/της Ζινκ θα κάνουν ένα δώρο έκπληξη στον παππού του/της.			0,77
1. Θα γίνει ένα πάρτυ έκπληξη για τα γενέθλια του μπαμπά του/της Ζινκ.			0,64
Ιδιοτιμή	9,4	2,2	1,3
Ερμηνεία διακύμανσης (%)	42,9	10,2	6,3

Πίνακας 5. Τα παραδείγματα όπου εντοπίστηκαν στατιστικά σημαντικές διαφορές στην κατηγοριοποίηση ως μυστικά ή μη-μυστικά από τα μικρά παιδιά

Παραδείγματα	Μη μυστικά		Μυστικά		χ^2
	N	%	N	%	
1. Θα γίνει ένα πάρτυ έκπληξη για τα γενέθλια του μπαμπά του/της Ζινκ.	25	28,0	68	72,0	19,88**
2. Οι γονείς του/της Ζινκ θα κάνουν ένα δώρο έκπληξη στον παππού του/της.	27	29,3	65	70,7	15,70**
15. Στο/στη Ζινκ αρέσει ένα κορίτσι/αγόρι από την τάξη του/της	36	38,7	57	61,3	4,74*

** : $p < 0,01$ $df = 1$.

* : $p < 0,05$ $df = 1$.

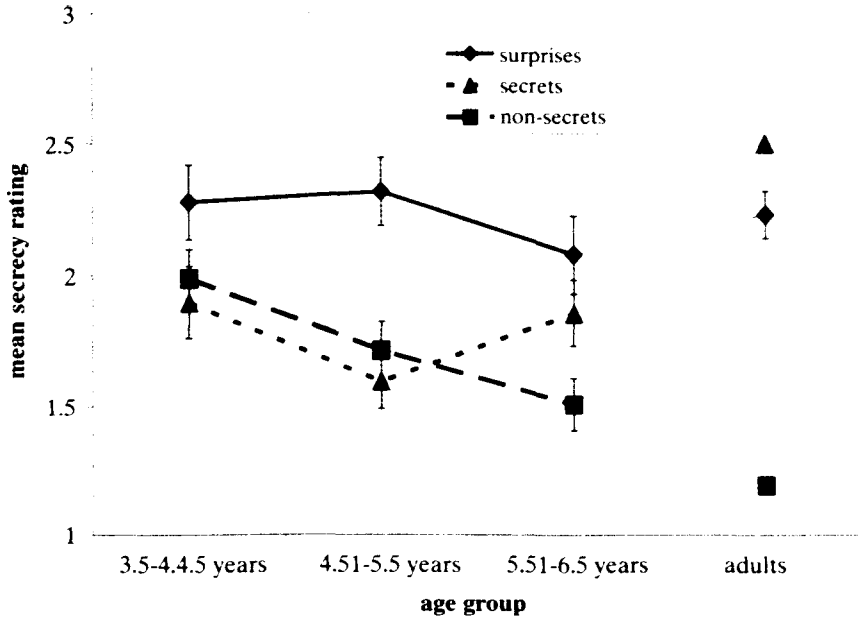
δεύτερο και 0,78 για τον τρίτο). Οι φορτίσεις των παραγόντων και το ποσοστό της διακύμανσης που ερμηνεύει ο καθένας παρουσιάζονται στον Πίνακα 4 (οι μεταβλητές παρουσιάζονται με βάση το μέγεθος της φόρτισής τους στον κάθε παράγοντα, ώστε να διευκολυνθεί η ανάγνωση του πίνακα).

Τα αποτελέσματα της παραγοντικής ανάλυσης δείχνουν ότι τα μυστικά (τα παραδείγματα που ταξινομήθηκαν ως μυστικά στην έρευνα με ενήλικες) και τα μη-μυστικά (τα παραδείγματα που ταξινομήθηκαν ως μη-μυστικά στην έρευνα με ενήλικες) φόρτισαν σε ξεχωριστούς παράγοντες. Συγκεκριμένα, ο πρώτος παράγοντας περιλαμβάνει μη-μυστικά: 13 από τα 15 μη-μυστικά φόρτισαν σε αυτόν τον παράγοντα, ενώ κανένα από τα μυστικά δεν φόρτισαν σε αυτόν. Ο δεύτερος παράγοντας περιλαμβάνει κατά κύριο λόγο μυστικά. Πέντε από τα επτά παραδείγματα που φόρτισαν σε αυτόν τον παράγοντα είναι παραδείγματα που ταξινομήθηκαν ως μυστικά στην έρευνα με τους ενήλικες. Ωστόσο, πρέπει να σημειωθεί ότι δύο παραδείγματα, το παράδειγμα 30 (Στο/στη Ζινκ δεν αρέσει το κίτρινο χρώμα) και 31 (Στο/στη Ζινκ δεν αρέσει το μπρόκολο), που είχαν ταξινομη-

θεί ως μη-μυστικά από τους συμμετέχοντες στην έρευνα με τους ενήλικες, φόρτισαν σε αυτόν τον παράγοντα. Ένα ενδιαφέρον εύρημα της παραγοντικής ανάλυσης είναι ότι τα παραδείγματα 1 (Θα γίνει ένα πάρτυ έκπληξη για τα γενέθλια του μπαμπά του/της Ζινκ) και 2 (Οι γονείς του/της Ζινκ θα κάνουν ένα δώρο έκπληξη στον παππού του/της την άλλη εβδομάδα), τα οποία περιλάμβαναν τη λεκτική νύξη «έκπληξη», φόρτισαν σε ξεχωριστό παράγοντα. Και τα δύο αυτά παραδείγματα είχαν ταξινομηθεί ως μυστικά στην έρευνα με τους ενήλικες.

Στη συνέχεια έγινε χρήση του ελέγχου χ^2 (chi square) στο δείγμα των μικρών παιδιών, όπως είχε πραγματοποιηθεί και στο δείγμα των ενηλίκων. Βρέθηκαν στατιστικά σημαντικές διαφορές σε τρία από τα 22 παραδείγματα του ερωτηματολογίου. Τα παραδείγματα στα οποία βρέθηκαν στατιστικά σημαντικές διαφορές παρουσιάζονται στον Πίνακα 5.

Όπως φαίνεται στον Πίνακα 5, τα μικρά παιδιά ταξινομήσαν ως μυστικά τα παραδείγματα 1, 2 και 15. Είναι αξιοσημείωτο ότι στατιστικά σημαντικές διαφορές βρέθηκαν μόνο σε παραδείγματα που είχαν κατηγοριοποιηθεί ως μυστικά από τους

Σχήμα 1. Μέσοι όροι του βαθμού «μυστικότητας» των τριών κατηγοριών των παραδειγμάτων (των μη-μυστικών, των μυστικών και των εκπλήξεων) για τα παιδιά ανά ηλικιακή ομάδα, και τους ενήλικες (άξονας Y: 1= μη μυστικό, 2= μικρό μυστικό, 3= μεγάλο μυστικό)

ενήλικες, τα οποία επίσης κατηγοριοποιήθηκαν ως μυστικά από τα μικρά παιδιά. Συγκεκριμένα, από τα επτά παραδείγματα που οι ενήλικες ταξινομήσαν ως μυστικά, τα τρία ταξινομήθηκαν ως μυστικά και από τα μικρά παιδιά.

Συγκρίνοντας τα αποτελέσματα της ανάλυσης χ^2 με αυτά της ανάλυσης παραγόντων φαίνεται ότι το παράδειγμα 15, που ταξινομήθηκε από τα μικρά παιδιά ως μυστικό σε επίπεδο στατιστικής σημαντικότητας 0,05, φόρτισε στον δεύτερο παράγοντα, ο οποίος αντιπροσωπεύει μυστικά. Παράλληλα, όμως, μπορεί να εξαχθεί το συμπέρασμα ότι ο τρίτος παράγοντας (των εκπλήξεων) αντιπροσωπεύει και αυτός μυστικά, εφόσον τα δύο παραδείγματα (1 και 2) που φορτίζουν στο συγκεκριμένο παράγο-

να ταξινομήθηκαν ως μυστικά από τα μικρά παιδιά στο επίπεδο στατιστικής σημαντικότητας 0,01. Ο συνδυασμός των αποτελεσμάτων από τις δύο στατιστικές δοκιμασίες υποδεικνύει ότι υπάρχουν και άλλα δεδομένα που πρέπει να ληφθούν υπόψη προκειμένου να γίνει κατανοητή η διαδικασία που ακολούθησαν τα μικρά παιδιά προκειμένου να ταξινομήσουν μία πληροφορία ως μυστική ή μη. Όπως θα συζητηθεί αργότερα οι λεκτικές νύξεις, όπως η λέξη «έκπληξη», ενδέχεται να είναι ένα σημαντικό τέτοιο δεδομένο. Αντίστοιχα, οι ηλικιακές διαφορές ενδέχεται να παίζουν σημαντικό ρόλο.

Προκειμένου να εξετασθούν οι ηλικιακές διαφορές στην ταξινόμηση πληροφοριών ως μυστικών ή μη-μυστικών, χρησιμο-

ποιήθηκαν τα δεδομένα από την έρευνα με τους ενήλικες και τα αποτελέσματα από την παραγοντική ανάλυση στο δείγμα των μικρών παιδιών, ώστε να ταξινομηθούν τα παραδείγματα στις τρεις κατηγορίες: μη-μυστικά, μυστικά και εκπλήξεις. Προκειμένου να ελεγχθεί πόσο «μυστική» θεωρείται κάθε κατηγορία παραδειγμάτων σε σχέση με την ηλικιακή ομάδα, υπολογίστηκε ο μέσος όρος του βαθμού «μυστικότητας» των παραδειγμάτων της κάθε κατηγορίας (με βάση την ταξινόμηση που έγινε σε κάθε περίπτωση: ως μη-μυστικό, μικρό μυστικό ή μεγάλο μυστικό). Οι μέσοι όροι αυτών των τριών κατηγοριών για τα παιδιά, ανά ηλικιακή ομάδα, και τους ενήλικες φαίνονται στο Σχήμα 1.

Για να ελέγξουμε αν υπάρχει στατιστικά σημαντική διαφορά στο βαθμό «μυστικότητας» (μη-μυστικό, μικρό μυστικό, μεγάλο μυστικό) των τριών κατηγοριών (μη-μυστικό, μυστικό, εκπλήξη) ανάλογα με την ηλικία χρησιμοποιήθηκε ανάλυση διακύμανσης επαναλαμβανόμενων μετρήσεων (repeated measures ANOVA) στα δεδομένα από την έρευνα με τα μικρά παιδιά, με την κατηγορία των παραδειγμάτων ως εντός των συμμετεχόντων μεταβλητή και την ηλικιακή ομάδα ως μεταξύ των συμμετεχόντων μεταβλητή.

Δεν υπήρχε κύρια επίδραση της ηλικιακής ομάδας στο μέσο όρο της «μυστικότητας», δηλαδή τα παιδιά δεν γίνονταν συνολι-

κά περισσότερο ή λιγότερο «μυστικοπαθή» με την πάροδο της ηλικίας. Υπήρχαν όμως διαφορές σε σχέση με την κατηγορία των παραδειγμάτων.¹ Υπήρξε κύρια επίδραση της κατηγορίας των παραδειγμάτων ($F=27$, $df=1,9$, 164 , $p<0,0005$; $\text{partial } \eta^2=0,23$). Συνεπώς, οι τρεις κατηγορίες παραδειγμάτων διέφεραν σημαντικά ως προς το βαθμό «μυστικότητάς» τους. Βρέθηκε επίσης σημαντική αλληλεπίδραση μεταξύ της ηλικιακής ομάδας και της κατηγορίας παραδειγμάτων ($F=3,4$, $df=3,6$, 180 , $p<0,05$: με τη διόρθωση Greenhouse-Geisser). Η αλληλεπίδραση δείχνει ότι υπάρχει σημαντική διαφορά του βαθμού «μυστικότητας» των τριών κατηγοριών ανάλογα με την ηλικία. Οι συγκρίσεις εντός των συμμετεχόντων δείχνουν ότι αυτή η διαφορά εντοπίζεται στη σύγκριση μεταξύ μυστικών και μη-μυστικών ($F=6,1$, $df=2,90$, $p<0,005$; $\text{partial } \eta^2=0,12$), και όχι στη σύγκριση με την κατηγορία των εκπλήξεων.

Στη συνέχεια πραγματοποιήθηκαν συγκρίσεις των μέσων όρων για κάθε ηλικιακή ομάδα μεταξύ μυστικών και μη-μυστικών και μεταξύ εκπλήξεων και μη-μυστικών (δείγματα εξισωμένα «κατά ζεύγη» - paired sample t-tests)². Στην ομάδα των ηλικιακά μικρότερων παιδιών (3 ½-4½ ετών) δεν βρέθηκε σημαντική διαφορά ανάμεσα στις κατηγορίες (όπως έχουν καταγραφεί στην έρευνα με ενήλικες) μυστικών και μη-μυστικών ($t= -1,2$, $df= 29$, $p= 0,13$), αλλά οι εκπλήξεις ήταν σημαντικά πιο «μυστι-

1. Το τεστ Mauchly έδειξε ότι υπάρχει παραβίαση του κριτηρίου της σφαιρικότητας (sphericity) στην περίπτωση της κατηγορίας των παραδειγμάτων ($W=0.905$, $df=2$, $p<0.05$), οπότε χρησιμοποιήθηκε η διόρθωση Greenhouse-Geisser για να υπάρξει προσαρμογή των βαθμών ελευθερίας σε όλες τις δοκιμασίες που περιελάμβαναν αυτή τη μεταβλητή.

2. Πραγματοποιήθηκαν έξι συγκρίσεις, οπότε χρησιμοποιήθηκε η διόρθωση Bonferroni προκειμένου να υπάρξει προστασία από Τύπου 1 λάθη.

κές» από τα μη-μουσικά ($t = 2,9$, $df = 29$, $p = 0,006$). Οι μέσοι όροι για την μικρότερη ηλικιακή ομάδα δείχνουν ότι τα μουσικά και τα μη-μουσικά ταξινομήθηκαν ως μικρά μουσικά, αλλά η «μουσικότητα» των μη-μουσικών μειώνεται με την πάροδο της ηλικίας. Στη μεσαία ηλικιακά ομάδα ($4\frac{1}{2}$ - $5\frac{1}{2}$ ετών) επίσης δεν υπήρχε στατιστικά σημαντική διαφορά ανάμεσα στις κατηγορίες μουσικών και μη-μουσικών ($t = -1,9$, $df = 29$, $p = 0,14$), ενώ πάλι οι εκπλήξεις ήταν σημαντικά πιο «μουσικές» από τα μη-μουσικά ($t = 4,1$, $df = 32$, $p = 0,0005$). Στη μεγαλύτερη ηλικιακά ομάδα ($5\frac{1}{2}$ - $6\frac{1}{2}$ ετών) τόσο οι εκπλήξεις ($t = 4,1$, $df = 32$, $p = 0,0005$) όσο και τα μουσικά ($t = 2,8$, $df = 32$, $p = 0,0045$, $n^2 = 0,19$) ήταν σημαντικά πιο «μουσικά» από τα μη-μουσικά.

Με βάση αυτά τα αποτελέσματα μπορούν να ερμηνευθούν οι μέσοι όροι που υπάρχουν στο Σχήμα 1. Τα παιδιά όλων των ηλικιακών ομάδων βαθμολόγησαν τις εκπλήξεις ως σημαντικά πιο «μουσικές» από τα μη-μουσικά, αν και τα παιδιά που ανήκουν στη μικρότερη και τη μεσαία ηλικιακά ομάδα δεν έκαναν διαχωρισμό ανάμεσα στα μουσικά και τα μη-μουσικά. Οι μέσοι όροι της βαθμολόγησης της «μουσικότητας» για τα μουσικά και τα μη-μουσικά είναι σχετικά υψηλοί στη μικρότερη ηλικιακά ομάδα, αλλά μειώνονται στη ενδιάμεση ηλικιακά ομάδα. Στη μεγαλύτερη ηλικιακά ομάδα, ενώ ο μέσος όρος της «μουσικότητας» των μη-μουσικών εξακολουθεί να μειώνεται, ο μέσος όρος της «μουσικότητας» της κατηγορίας των μουσικών αυξάνει, έτσι ώστε τα παιδιά αυτής της ηλικιακής ομάδας φαίνεται να κάνουν διαφοροποίηση ανάμεσα σε μουσικά και μη-μουσικά, όπως τα διαφοροποιούν και οι ενήλικες.

Συζήτηση

Η παρούσα έρευνα διερεύνησε την ικανότητα των μικρών παιδιών να διακρίνουν μεταξύ μουσικών και μη-μουσικών και το περιεχόμενο των μουσικών τους. Τα αποτελέσματα υποστηρίζουν τις υποθέσεις (Y1) ότι τα μικρά παιδιά (ηλικίας 3.5 έως 6.5 ετών) διακρίνουν τα μουσικά από τα μη-μουσικά, αν και φαίνεται να επηρεάζονται από λεκτικές νύξεις και (Y2) ότι αυτή η κατηγοριοποίηση είναι ανάλογη με αυτή που κάνουν μεγαλύτερα ηλικιακά άτομα. Παράλληλα, βρέθηκαν αναπτυξιακές διαφορές σε αυτή την ικανότητα των παιδιών (Y3).

Πιο αναλυτικά, η παραγοντική ανάλυση έδειξε ότι τα μουσικά και τα μη-μουσικά φορτίζουν σε διαφορετικούς παράγοντες. Συγκεκριμένα, στον πρώτο παράγοντα φορτίζουν μόνο τα μη-μουσικά, δηλαδή, παραδείγματα που κατηγοριοποιήθηκαν ως μη-μουσικά στην έρευνα με τους ενήλικες και των οποίων το περιεχόμενο δεν εντάσσεται στις κατηγορίες όπου οι ερευνητές των μουσικών σε μεγαλύτερες ηλικιακές ομάδες κατέταξαν τα μουσικά. Ο δεύτερος παράγοντας αποτελείται κυρίως από μουσικά: πέντε από τα επτά παραδείγματα, που αποτελούν το συγκεκριμένο παράγοντα, είχαν κατηγοριοποιηθεί ως μουσικά στην έρευνα με ενήλικες. Επίσης, το περιεχόμενό τους εντάσσεται στο περιεχόμενο των κατηγοριών των μουσικών όπως περιγράφηκαν από τους ερευνητές των μουσικών σε μεγαλύτερες ηλικίες (βλ. Πίνακα 1). Το παράδειγμα 18 (Ο/Η Ζινκ κατοικήθηκε μια φορά) εντάσσεται στην κατηγορία «Ανασφάλειες και αποτυχίες», τα παραδείγματα 6 (Ο/Η Ζινκ πήρε κάτι που δεν ήταν δικό του/της), 11 (Ο/Η Ζινκ δεν

λέει πάντα την αλήθεια) και 14 (Ο/Η Ζινκ κάνει μερικές φορές επικίνδυνα πράγματα) εντάσσονται στην κατηγορία «Παραβίαση κανόνων», ενώ το παράδειγμα 15 (Στο/στη Ζινκ αρέσει ένα κορίτσι/αγόρι από την τάξη του/της) εντάσσεται στην κατηγορία «Σχέσεις με το άλλο φύλο». Είναι αξιοσημείωτο ότι το παράδειγμα 15 που φόρτισε στο δεύτερο παράγοντα, ήταν το μόνο παράδειγμα που δεν εμπεριείχε κάποια νύξη ότι είναι μυστικό, εντούτοις, όπως δείχνει η ανάλυση βάσει του κριτηρίου χ^2 , κατηγοριοποιήθηκε ως μυστικό από τα μικρά παιδιά. Ωστόσο στο δεύτερο παράγοντα φόρτισαν επίσης και δύο παραδείγματα που οι ενήλικες έκριναν ως μη-μυστικά: «Στο/στη Ζινκ δεν αρέσει το κίτρινο χρώμα» και «Στο/στη Ζινκ δεν αρέσει το μπρόκολο». Μία εξήγηση για το ότι αυτά τα δύο παραδείγματα φόρτισαν σε ένα παράγοντα που φαίνεται να χαρακτηρίζεται από μυστικά, ενδέχεται να είναι ότι και τα δύο αυτά παραδείγματα αναφέρονται σε προσωπικές προτιμήσεις, ή για την ακρίβεια σε αρνητικές προσωπικές προτιμήσεις. Σύμφωνα με τη βιβλιογραφία οι προσωπικές προτιμήσεις είναι στενά συνδεδεμένες με την αυτο-εικόνα των μικρών παιδιών και, επομένως, θεωρούνται πολύ προσωπικά θέματα για τα μικρά παιδιά (Rotenberg, 1995). Είναι πιθανό, επομένως, οι αρνητικές προσωπικές προτιμήσεις να θεωρούνται «μυστικά» από τα μικρά παιδιά.

Αυτά τα αποτελέσματα υποστηρίζουν την υπόθεση ότι η κατηγοριοποίηση που κάνουν τα μικρά παιδιά ανάμεσα σε μυστικά και μη-μυστικά είναι ανάλογη με αυτή που κάνουν μεγαλύτερης ηλικίας άτομα. Η μόνη διαφορά που βρέθηκε αφορά στα δύο παραδείγματα που σχετίζονται με αρνητι-

κές προσωπικές προτιμήσεις. Τα αποτελέσματα φαίνεται να υποδηλώνουν ότι τα παιδιά γνωρίζουν από μικρή ηλικία τον άγραφο κανόνα του τι είναι ένα μυστικό. Αυτός ο άγραφος κανόνας ίσως είναι η αιτία που βρέθηκαν τόσο έντονοι συσχετισμοί ανάμεσα στις κατηγορίες των μυστικών σε όλες τις ηλικιακές ομάδες. Ενδέχεται ο άγραφος αυτός κανόνας να βασίζεται στο περιεχόμενο των μυστικών ή, για την ακρίβεια, στο συναίσθημα που κάποιος επιζητά να χειριστεί ή να αποφύγει κρατώντας κάτι μυστικό: τη ντροπή. Ο Hoyt (1978) υποστηρίζει ότι η σύγκρουση «αυτονομία ή ντροπή και αμφιβολία» αναπτύσσεται μέσα από την αλληλεπίδραση παιδιού-γονέα κατά το πρωκτικό στάδιο και ότι η τήρηση μυστικών συνεχίζει να λειτουργεί ως μέσο κατάκτησης αυτονομίας και αποφυγής της ντροπής σε μεταγενέστερα ηλικιακά στάδια και σε άλλες σχέσεις, συμπεριλαμβανομένης και της σχέσης αναλυτή-αναλυόμενου. Η ντροπή συνδέεται με την αίσθηση ναρκισσιστικής ανεπάρκειας και αποτυχίας, και μπορεί μεν να σχετίζεται με ασυνείδητες φαντασιώσεις (Rizzuto, 1991), υπάρχουν όμως και εξωτερικοί παράγοντες που την προκαλούν, όπως η επίκριση, η χλεύη, η περιφρόνηση και η εγκατάλειψη από τους άλλους. Καθώς το συναίσθημα της ντροπής είναι δυσάρεστο, το εγώ, ακολουθώντας την αρχή της ηδονής, προσπαθεί να αποφύγει καταστάσεις που μπορεί να το προκαλέσουν και η διαφύλαξη μυστικών είναι ένας τέτοιος τρόπος αποφυγής (Levin, 1971).

Εντούτοις, τα παραδείγματα που αποτελούν τον τρίτο παράγοντα δεν φαίνονται να σχετίζονται με το συναίσθημα της ντροπής. Ο τρίτος παράγοντας αποτελείται μεν μόνο από μυστικά, αλλά τα παραδείγματα

που φορτίζουν σε αυτόν αφορούν στα «γλυκά» μυστικά (Imber-Black, 1998) περιέχουν, δε, τη λέξη «έκπληξη», μία πιθανή λεκτική νύξη για το ότι πρόκειται για πληροφορίες που πρέπει να κρατηθούν μυστικές. Υπάρχουν πολλές μελέτες για τη δεκτικότητα των παιδιών σε σχέση με νύξεις (για σχετική ανασκόπηση, βλ. Melnyk, Crossman & Scullin, 2007). Οι Pipe και Wilson (1994) στην έρευνά τους για την επίδραση των λεκτικών νύξεων στις μαρτυρίες παιδιών κατέληξαν στο συμπέρασμα ότι τα παιδιά επηρεάζονται από κοινωνικούς παράγοντες και συμμορφώνονται ή συναινούν με επιτακτικούς ερευνητές. Στην παρούσα έρευνα, η συνέντευξη δεν γινόταν με επιτακτικό τρόπο, είχε μάλιστα σχεδιαστεί έτσι ώστε να είναι διασκεδαστική για τα μικρά παιδιά. Παρ' όλα αυτά, ενδέχεται τα παιδιά να θεώρησαν ότι η λέξη «έκπληξη» ήταν ένα «στοιχείο» που δεν θα μπορούσαν να αγνοήσουν, εφόσον προερχόταν από ένα ενήλικο άτομο το οποίο, αν και ήταν φιλικό μαζί τους, εντούτοις αντιπροσώπευε μία «εξουσία». Υποστηρίζεται όμως ότι, προκειμένου μία νύξη να λειτουργήσει, πρέπει τα παιδιά να είναι σε θέση να κάνουν τη σύνδεση ανάμεσα στην «έκπληξη» και το «μυστικό». Είναι πιθανόν οι εκπλήξεις να είναι τα μυστικά με τα οποία τα παιδιά έχουν τη μεγαλύτερη εξοικείωση. Οι γονείς και το στενό περιβάλλον τους μιλάνε για εκπλήξεις, προετοιμάζουν εκπλήξεις για αυτά, ή καλούν τα παιδιά να συμμετέχουν στην προετοιμασία μίας έκπληξης για κάποιον άλλον, λέγοντάς τους ότι αυτό είναι ένα μυστικό που πρέπει να κρατήσουν. Ενδέχεται η λεκτική νύξη να λειτούργησε σε συνδυασμό με την κοινωνική εμπειρία των παιδιών, ώστε τα δύο παραδείγματα που περιείχαν τη λέξη

«έκπληξη» να είναι αυτά που αναγνωρίστηκαν από τα παιδιά όλων των ηλικιακών ομάδων ως μυστικά. Τα αποτελέσματα από τη στατιστική δοκιμασία χ^2 συνεισφέρουν σε αυτή τη συζήτηση.

Βρέθηκαν στατιστικά σημαντικές διαφορές σε τρία από τα 22 παραδείγματα του καταλόγου με τα μυστικά και τα μη-μυστικά. Τόσο τα παιδιά όσο και οι ενήλικες αναγνώρισαν τα τρία αυτά παραδείγματα, τα δύο παραδείγματα που περιέχουν τη λέξη «έκπληξη» και το παράδειγμα που αφορά στο ενδιαφέρον του Ζινκ για το άλλο φύλο, ως μυστικά. Όπως φαίνεται και από τον πίνακα με τις κατηγορίες των μυστικών σε όλο το ηλικιακό φάσμα, το σεξουαλικό/ερωτικό ενδιαφέρον αποτελεί μυστικό κατά την εφηβική και ενήλικη ζωή και σύμφωνα με τα αποτελέσματα της παρούσας έρευνας αναγνωρίζεται ως τέτοιο και από τα μικρά παιδιά. Μοιάζει να δικαιώνεται η ασθενής του Schaefer (1973) που ανέφερε ότι όταν ανακαλύπτεις κάτι που κάποιος κρατά μυστικό, «αμέσως σκέφτεσαι ότι αφορά κάτι σεξουαλικό».

Από την άλλη πλευρά, και οι εκπλήξεις αποτελούν «μυστικά» για όλες τις ηλικιακές ομάδες: είναι τα αποκαλούμενα «γλυκά» μυστικά (Imber-Black, 1998). Ωστόσο, όσον αφορά στα μικρά παιδιά, έχει ενδιαφέρον να σημειωθεί πόσο στενά φαίνεται να συνδυάζουν την έκπληξη με το μυστικό. Αρκετά από αυτά, όταν ρωτήθηκαν στην παρούσα έρευνα «τι είναι μυστικό», απάντησαν αυθόρμητα «μία έκπληξη». Είναι επίσης αξιοσημείωτο ότι στην έρευνα των Meares και Orlay (1988) τα έξι από τα 14 παραδείγματα μυστικών που ανέφεραν τα μικρά παιδιά αφορούσαν εκπλήξεις. Οι Watson και Valtin (1997) βρήκαν ότι ενώ η πλειοψηφία των εξάχρονων παιδιών που

συμμετείχαν στην έρευνά τους θα έλεγαν στη μητέρα τους το ένοχο, το «ντροπιαστικό» και το επικίνδυνο μυστικό, δεν θα της έλεγαν το μυστικό που αφορούσε μία έκπληξη. Οι ερευνητές παραθέτουν τα λεγόμενα μίας μικρής συμμετέχουσας: «Οι εκπλήξεις είναι πράγματα που δεν πρέπει να λες σε άλλους ανθρώπους». Οι συγκεκριμένοι ερευνητές υποστηρίζουν ότι δεν έχουν όλες οι κατηγορίες μυστικών τις ίδιες «γνωστικές απαιτήσεις» από τα παιδιά. Ενδέχεται οι εκπλήξεις να αποτελούν μία κατηγορία μυστικών που τα μικρά παιδιά αντιλαμβάνονται και κατανοούν πιο εύκολα. Βάσει, λοιπόν, του στενού συσχετισμού που κάνουν τα παιδιά μεταξύ εκπλήξεων και μυστικών και της έντονης επιρροής που ασκούν οι λεκτικές νύξεις (Pipe & Wilson, 1994· Wilson et al., 2004), ίσως μπορεί να εξηγηθεί γιατί τα δύο παραδείγματα που περιείχαν τη λέξη «έκπληξη» κατατάχθηκαν από τα μικρά παιδιά ως μυστικά και μάλιστα στην ανάλυση παραγόντων φόρτισαν σε ξεχωριστό παράγοντα.

Όσον αφορά στις ηλικιακές διαφορές, τα παιδιά στη μικρότερη (3½-4½ ετών) και στη μεσαία ηλικιακή ομάδα (4½-5½ ετών) δεν διεχώριζαν τα μυστικά από τα μη-μυστικά, εκτός από τα παραδείγματα που αφορούσαν εκπλήξεις, τα οποία σαφώς ξεχώριζαν από τα υπόλοιπα παραδείγματα. Αντίθετα, τα παιδιά στη μεγαλύτερη ηλικιακή ομάδα (5½-6½ ετών) διεχώριζαν τα μη-μυστικά, τα μυστικά και τις εκπλήξεις, όπως και οι ενήλικες. Αυτά τα αποτελέσματα καταδεικνύουν σημαντικές αλλαγές στην ικανότητα των παιδιών να διακρίνουν μεταξύ μυστικών και μη-μυστικών. Φαίνεται ότι η ικανότητα των παιδιών να κατανοούν και να διακρίνουν τα μυστικά

εξελίσσεται σημαντικά στην περίοδο ανάμεσα στα 3½ και τα 6½ έτη, όπως και η ικανότητά τους να κρατούν μυστικά (Peskin & Ardino, 2003). Εντούτοις, η ικανότητα των μικρών παιδιών να αναγνωρίζουν τις εκπλήξεις ως μυστικά εμφανίζεται ήδη από τα 3½ έτη.

Συνολικά, τα αποτελέσματα της παρούσας έρευνας δείχνουν ότι τα παιδιά από την ηλικία των 3½ ετών είναι σε θέση να κατανοήσουν «τι είναι μυστικό», κατ' αρχάς σε σχέση με την έκπληξη, και ότι υπάρχει σαφής εξέλιξη σε αυτή την ικανότητα στα επόμενα χρόνια. Αυτά τα αποτελέσματα συνάδουν με την άποψη του Hoyt (1978) σύμφωνα με την οποία, αν και σε προγενέστερα στάδια (με την ολοκλήρωση τη διαδικασίας διαφοροποίησης-εξατομίκευσης και του πρωκτικού σταδίου όπου το παιδί μαθαίνει να «κρατά» πράγματα μέσα του) έχουν τεθεί οι βάσεις για την κατανόηση της έννοιας του μυστικού, εν τέλει, τα παιδιά αντιλαμβάνονται ολοκληρωμένα την έννοια του μυστικού κατά την οιδιπόδεια περίοδο, όταν καλούνται τα ίδια να κρατήσουν μυστικές τις οιδιπόδειες επιθυμίες τους και όταν αντιλαμβάνονται ότι υπάρχουν και διάφορα θέματα ή καταστάσεις τις οποίες το περιβάλλον κρατά μυστικές από τα ίδια.

Πρέπει να τονισθεί ότι η παρούσα έρευνα αποτελεί μία πρώτη προσέγγιση της ικανότητας των μικρών παιδιών να διακρίνουν τι (πρέπει να) είναι μυστικό. Μελλοντικές έρευνες θα μπορούσαν να εξετάσουν πώς τα παιδιά χειρίζονται τις πληροφορίες που τα ίδια έχουν κατατάξει ως μυστικά. Εντούτοις, η παρούσα έρευνα δείχνει ότι η μελέτη των μυστικών είναι εφικτή και ουσιαστική σε μικρές ηλικίες, όπως είναι και στις μεγαλύτερες ηλικίες.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ

- Bok, S. *Secrets: On the Ethics of Concealment and Revelation*. Oxford: Oxford University Press, 1984.
- Bottoms, B. L., Goodman, G. S., Schwartz-Kenney, B. M. and Thomas, S. N. Understanding children's use of secrecy in the context of eyewitness reports. *Law and Human Behaviour*, 2002, 26, 285-313.
- Bouman, T. K. Intra- and interpersonal consequences of experimentally induced concealment. *Behaviour Research and Therapy*, 2003, 41, 959-968.
- Caughlin, J. P., Afifi, W. D., Carpenter-Theune, K. E. and Miller, L. E. Reasons for, and consequences of, revealing personal secrets in close relationships: A longitudinal study. *Personal Relationships*, 2005, 12, 43-59.
- Finkenauer, C., Engels, R. C. M. E. and Meeus, W. Keeping secrets from parents: Advantages and disadvantages of secrecy in adolescence. *Journal of Youth and Adolescence*, 2002, 31, 123-136.
- Frijns, T., Finkenauer, C., Vermulst, A. A. and Engels, R. C. M. E. Keeping secrets from parents: Longitudinal associations of secrecy in adolescence. *Journal of Youth and Adolescence*, 2005, 34, 137-148.
- Hoyt, M. F. Secrets in psychotherapy: Theoretical and practical considerations. *International Review of Psychoanalysis*, 1978, 5, 231-241.
- Imber-Black, E. *The Secret Life of Families*. London: Thorsons, 1988.
- Khan, M. *The Privacy of the Self*. London: Hogarth Press, 1974.
- Larson, D. G. and Chastain, R. L. Self-concealment: Conceptualization, measurement, and health implications. *Journal of Social and Clinical Psychology*, 1990, 9, 439-455.
- Last, U. and Aharoni-Etzioni, A. Secrets and reasons for secrecy among school-aged children: Developmental trends and gender differences. *Journal of Genetic Psychology*, 1995, 156, 191-203.
- Levin, S. The psychoanalysis of shame. *International Journal of Psychoanalysis*, 1971, 52, 355-362.
- Mahler, M. S., Pine, F. and Bergman, A. *The Psychological Birth of the Human Infant*. New York: Basic Books, 1975.
- Margolis, G. J. The psychology of keeping secrets. *International Journal of Psychoanalysis*, 1974, 1, 291-296.
- Margolis, G. J. Secrecy and identity. *International Journal of Psychoanalysis*, 1966, 47, 515-522.
- Meares, R. and Orlay, W. On self-boundary: A study of the development of the concept of secrecy. *British Journal of Medical Psychology*, 1988, 61, 305-316.
- Melnik, L., Crossman, A. M. and Scullin, M. H. The suggestibility of children's memory. In M. P. Toglia, J. D. Don, D. F. Ross, R. C. L. Lindsay (Eds.), *The Handbook of Eyewitness Psychology, Vol. I: Memory for Events*. Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates, 2007.
- Μπαμπινιώτης, Γ. *Λεξικό της Νέας Ελληνικής Γλώσσας*. Αθήνα: Κέντρο Λεξικολογίας, 2006.
- Peskin, J. Ruse and representations: On children's ability to conceal information. *Developmental Psychology*, 1992, 28, 84-89.
- Peskin, J. and Ardino, V. Representing the mental world in children's social behaviour: Playing hide-and-seek and

- keeping a secret. *Social Development*, 2003, 12, 496-512.
- Pipe, M. E. and Wilson, J. C. Cues and secrets: Influences on children's event reports. *Developmental Psychology*, 1994, 30, 515-525.
- Rizzuto, A. M. Shame in psychoanalysis: The function of unconscious fantasies. *International Journal of Psychoanalysis*, 1991, 72, 297-312.
- Rotenberg, K. J. Moral development and children's differential disclosure to adults versus peers. In K. J. Rotenberg (Ed.) *Disclosure Processes in Children and Adolescents*. Cambridge: Cambridge University Press, 1995.
- Rotenberg, K. J. and Sliz, D. Children's restrictive disclosure to friends. *Merrill-Palmer Quarterly*, 1988, 34, 203-215.
- Schaefer, L. C. *Women and Sex*. New York: Pantheon, 1973.
- Smetana, J. G., Metzger, A. Gettman, D. C. and Campione-Barr, N. Disclosure and secrecy in adolescent parent-child relationship. *Child Development*, 2006, 77, 201-217.
- Tannen, D. *You Just Don't Understand*. New York: Ballantine, 1990.
- Van Manen, M. and Levering, B. *Children's Secrets: Intimacy, Privacy and the Self Reconsidered*. New York: Teachers College Press, 1996.
- Vangelisti, A. L. Family secrets: Forms, functions and correlates. *Journal of Social and Personal Relationships*, 1994, 11, 113-135.
- Watson, A. J. and Valtin, R. Secrecy in middle childhood. *International Journal of Behavioral Development*, 1997, 21, 431-452.
- Wegner, D. M. and Lane, J. D. From secrecy to psychopathology. In J. W. Pennebaker (Ed.), *Emotion, Disclosure and Health*. Washington, DC: American Psychological Association, 1995.
- Wilson, J. C., Powell, M. B., Raju, S. and Romeo, R. Secrecy and suggestibility: Are children's memories for secrets less suggestible than other memories? *Applied Cognitive Psychology*, 2004, 18, 251-261.

Παράρτημα 1: Ο κατάλογος των μυστικών

Κατηγορία (βλ Πίνακα1)	
Παραβίαση κανόνων	<p>5. Ο/Η Ζινκ χτύπησε ένα παιδί στο σχολείο.</p> <p>*6. Ο/Η Ζινκ πήρε κάτι που δεν ήταν δικό του/της.</p> <p>*11. Ο/Η Ζινκ δεν λέει πάντα την αλήθεια.</p> <p>12. Ο/Η Ζινκ δεν κάνει πάντα αυτό που του/της λένε οι γονείς του/της.</p> <p>13. Ο/Η Ζινκ διέσχισε το δρόμο χωρίς να κοιτάξει πρώτα.</p> <p>*14. Ο/Η Ζινκ κάνει μερικές φορές επικίνδυνα πράγματα, όπως να σκαρφαλώνει σε πολύ ψηλά δέντρα.</p>
Σχέσεις με το άλλο φύλο	<p>*15. Στο/στη Ζινκ αρέσει ένα κορίτσι/αγόρι από την τάξη του/της.</p> <p>16. Ο/Η Ζινκ φίλησε ένα κορίτσι/αγόρι.</p>
Ανασφάλειες και αποτυχίες	<p>3. Ο/Η Ζινκ φοβάται τα μεγάλα σκυλιά.</p> <p>4. Ο/Η Ζινκ δεν είναι καλός στην αριθμητική.</p> <p>7. Ο/Η Ζινκ ανησυχεί ότι θα χάσει όλους τους φίλους του/της.</p> <p>8. Ο/Η Ζινκ ανησυχεί ότι μπορεί να χαθεί στο δρόμο.</p> <p>9. Καμιά φορά ο/η Ζινκ ζηλεύει τον αδερφό του/της.</p> <p>10. Καμιά φορά ο/η Ζινκ στεναχωριέται όταν είναι μακριά από το σπίτι του/της.</p> <p>17. Κάποια παιδιά κοροΐδευαν το/τη Ζινκ.</p> <p>*18. Ο/Η Ζινκ κατουρήθηκε μια φορά.</p> <p>19. Ο/Η Ζινκ ήρθε τελευταίος σε ένα διαγωνισμό στο σχολείο.</p> <p>20. Ο/Η Ζινκ δεν μπορούσε να απαντήσει κάτι που τον/τη ρώτησε η δασκάλα.</p>
Αθώα μυστικά	<p>*1. Θα γίνει ένα πάρτυ έκπληξη για τα γενέθλια του μπαμπά του/της Ζινκ.</p> <p>*2. Οι γονείς του/της Ζινκ θα κάνουν ένα δώρο έκπληξη στον παππού του/της την άλλη εβδομάδα.</p>

Σημ. Ο αστερίσκος δηλώνει ότι το συγκεκριμένο παράδειγμα χρησιμοποιήθηκε στην έρευνα με τα μικρά παιδιά

Παράρτημα 2: Ο κατάλογος των μη-μυστικών

-
- *21. Το σπίτι του/της Ζινκ είναι κοντά στο σχολείο.
 - *22. Υπάρχει αυλή στο σχολείο του/της Ζινκ .
 - *23. Το δωμάτιο του/της Ζινκ έχει ένα παράθυρο.
 - *24. Υπάρχει ένα μεγάλο δέντρο έξω από το σχολείο του/της Ζινκ.
 - *25. Ο/Η Ζινκ πίνει ένα ποτήρι γάλα κάθε πρωί.
 - *26. Ο ξάδερφος του/της Ζινκ έχει κοντά μαλλιά.
 - *27. Οι περισσότεροι άνθρωποι είναι πιο ψηλοί από το/τη Ζινκ.
 - *28. Ο/Η Ζινκ διάβασε ένα βιβλίο στο σχολείο.
 - *29. Στο/στη Ζινκ αρέσει να βλέπει τηλεόραση.
 - *30. Στο/στη Ζινκ δεν αρέσει το κίτρινο χρώμα.
 - *31. Στο/στη Ζινκ δεν αρέσει το μπρόκολο.
 - *32. Στο/στη Ζινκ αρέσουν οι γάτες.
 - 33. Μερικές φορές οι άλλοι λένε ότι ο/η Ζινκ είναι έξυπνος και κάνει πολλά πράγματα καλά.
 - 34. Ο/Η Ζινκ μπορεί να τρέξει πιο γρήγορα από τα περισσότερα παιδιά στην τάξη του.
 - *35. Οι άλλοι μερικές φορές λένε ότι ο/η Ζινκ είναι πολύ καλός/ή.
 - *36. Ο/Η Ζινκ ζωγραφίζει πολύ καλά.
 - 37. Κάποια παιδιά είπαν κάτι κακό για το/τη Ζινκ και στεναχωρήθηκε.
 - 38. Ο/Η Ζινκ φοβάται το σκοτάδι.
 - 39. Μία φορά ένας γείτονας φώναξε στο/στη Ζινκ γιατί έκανε μία αταξία.
 - 40. Καμιά φορά οι άνθρωποι θυμώνουν με το/τη Ζινκ γιατί δεν τους ακούει.
-

Σημ. Ο αστερίσκος δηλώνει ότι το συγκεκριμένο παράδειγμα χρησιμοποιήθηκε στην έρευνα με τα μικρά παιδιά